

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Власенко В. М. (Суми), канд. іст. наук;
Дегтярьов С. І. (Суми), канд. іст. наук;
Король С. М. (Суми), канд. політ. наук;
Куліш А. М. (Суми), д-р юрид. наук;
Лобко Н. В. (Суми), канд. іст. наук;
Нестеренко В. А. (Суми), канд. іст. наук;
Піскун В. М. (Київ), д-р іст. наук;
Рамач Я. (Нові Сад, Сербія), д-р іст. наук;
Семенов В. М. (Суми), канд. наук з держ. упр.;
Теліженко Л. В. (Суми), д-р філософ. наук.

Видання рекомендоване до друку рішенням вченої ради
юридичного факультету Сумського державного університету
(протокол № 8 від 02.04.2015 р.)

Суспільно-політичні процеси на українських землях: історія, проблеми, перспективи : зб. матер. III Всеукр. наук.-практ. конф. : у 2 част. (Суми, 17 квітня 2015 р.) / ред. колегія : В. М. Власенко, С. І. Дегтярьов, С. М. Король та ін. – Суми : Сумський державний університет, 2015. – Ч. 1. – 116 с.

До збірника увійшли наукові статті та повідомлення викладачів, студентів, учених та аспірантів ВНЗ і наукових установ, виголошені в рамках III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Суспільно-політичні процеси на українських землях: історія, проблеми, перспективи» (Посвідчення УкрІНТЕІ № 758 від 12 грудня 2014 р.), присвяченої актуальним питанням суспільно-гуманітарних наук.

КНИГИ РЕЄСТРАЦІЇ АКТИВ ЦИВІЛЬНОГО СТАНУ ЯК ДЖЕРЕЛО ГЕНЕАЛОГІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Першим реєстром актів цивільного стану були метричні книги церков. Практика проведення генеалогічних досліджень свідчить, що саме вони є одним з найбільш цінних та достовірних джерел з генеалогії усіх станів. Їх інформаційний потенціал дає можливість досліджувати родоводи усіх верств українського суспільства з XVII ст. до 20-х (а на території Західної України до 40-х) років XX ст. Потім реєстрацією актів цивільного стану почали здійснювати державні установи.

У перші місяці існування Радянської держави було видано декілька декретів, присвяченим питанням реєстрації актів цивільного стану. Було проголошено, що *«акти цивільного стану реєструються винятково цивільною владою»*, тому метричні книги всіх віросповідань за всі роки із духовних консисторій, духовних управлінь, міських управ потрібно було передати в губернські (обласні) відділи записів актів цивільного стану, а метричні книги з міських та сільських храмів всіх віросповідань передавалися місцевим (міським та волосним) органам ЗАГС [1].

Зразок заповнення книг запису народжень, шлюбів та смертей був встановлений декретом від 18 грудня 1917 р. [2]. У книзі записів народження фіксувалося: день, місяць, рік народження, стать, ім'я та прізвище дитини, ім'я, по-батькові, прізвище та рід заняття батьків, їх постійне місце проживання. У книзі записів шлюбів зазначалося: дата укладення шлюбу, прізвище, ім'я, по-батькові та заняття нареченого та нареченої, їх вік, прізвище після шлюбу, адреса постійного проживання. При запису смертей зазначалися: дата смерті, стать, ім'я, прізвище та чим займався померлий, причина смерті, місто поховання. У книзі записів безвісно відсутніх передбачалася фіксація імені, по-батькові, прізвища, роду занять відсутнього, останнього місця проживання [3].

У 1918 р. було ухвалено перший радянський *«Кодекс законів про акти цивільного стану, шлюбному, сімейному та опікунському праву»* [4], згідно з яким місцеві відділи ЗАГС повинні були вести наступні книги: записи про народження, записи про смерть, записи шлюбів, вперше запроваджувалися записи розлучень, заяв про походження зачатих дітей, записи про осіб, безвісно відсутніх, записів осіб, що змінили прізвище та ім'я та алфавіт до неї. Текстологічний аналіз книг реєстрації актів цивільного стану,

що велися до і після прийняття «Кодексу» 1918 р. показав, що книги реєстрації після 1918 р. містять більше генеалогічної інформації. Так, у книгу записів про народження потрібно було подавати відомості про місце народження дитини, вік батьків, відомості про те, яким за ліком є новонароджений у своїх батьків. Значні зміни були внесені в книги записів про смерть. Потрібно було зафіксувати місце смерті людини, рік, місяць та число народження померлого, сімейний стан, ім'я, прізвище та місце проживання особи, яка зробила заяву про смерть, прізвище, ім'я та місце проживання лікаря, який видав свідоцтво про смерть та номер свідоцтва. До книги записів про шлюб було додано рік, місяць та число народження нареченого та нареченої, їх сімейний стан до шлюбу.

У книзі записів розлучень записували: місяць і число постанови про розірвання шлюбу, назву суду, що виніс постанову, і номер постанови, імена, прізвища та рід занять тих, хто розлучається, їх місце проживання, вік, сімейний стан до розірваного шлюбу, число дітей, які народилися в цьому шлюбі, прізвища, які мають бажання носити розлучені.

Книга записів заяв по походження позашлюбних дітей фіксувала місяць і число заяви, ім'я, прізвище, рід занять та місце проживання заявниці, час зачаття, ім'я, прізвище та місце проживання батька.

У книгу запису осіб, які змінили прізвище, записували місяць та число запису, ім'я, прізвище та рід занятій особи, що змінює прізвище, його місце проживання, дату та місце народження, сімейний стан, імена та вік дітей до 14 років, нове прізвище або ім'я, згоду чоловіка чи дружини носити нове прізвище.

Нині більшість книг реєстрації цивільних актів зберігається в архівах РАЦС. Останнім часом, у зв'язку з закінченням 75-річного терміну зберігання, до державних архівів почали надходити на збереження книги реєстрації цивільних станів з 1917 по 1930-ті рр.

Отже, в ході текстологічного аналізу книг реєстрації цивільних актів було з'ясовано, що вони є універсальними генеалогічними джерелами, адже саме в них реєстрували головні події в житті людини: народження, шлюб, смерть та їх інформаційний потенціал дає можливість дослідити родинні зв'язки усіх прошарків українського суспільства.

---

1. Собрание узаконений и распоряжений рабочего и крестьянского правительства (далі – Собрание узаконений и распоряжений). – 1917. – № 62. – Ст. 685.

2. Собрание узаконений и распоряжений. – 1917. – № 11. – Ст. 160.

3. Собрание узаконений и распоряжений. – 1918. – № 56. – Ст. 624.

4. Собрание узаконений и распоряжений. – 1918. – № 76-77. – Ст. 818.